

MAZPILSĒTU UN LAUKU ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJAS 21.GS.: DURBES NOVADA PIEMĒRS

Alise VĪTOLA

RTU Inženierekonomikas un vadības fakultāte, e-pasts: vitola.alise@gmail.com

Mijiedarbojoties centrīces un centrēdzes spēkiem, 21. gadsimtā lauku teritorijas saskaras kā ar būtiskiem izaicinājumiem, tā arī iespējām. Latvijā arvien bijuši aktuāli reģionālās attīstības jautājumi, to risināšanai piedāvāti pat krasi risinājumi, piemēram, AS "Swedbank" ekonomists Mārtiņš Kazāks piedāvā iedzīvotājus no laukiem pārcelt uz lielpilsētām. Neapšaubāmi, resursu koncentrācija aglomerācijās sniedz būtiskas priekšrocības attīstībai, taču arī lauku teritorijām piemīt priekšrocības – dabiska, nepiesārņota vide, klusums un miers u.c.

Skandināvijas valstu pieredze liecina, ka arī mūsdienās notiek iedzīvotāju plūsmas ne tikai no laukiem uz pilsētām, bet arī pretējā virzienā. Šajās valstīs izplatīta prakse, ka iedzīvotāji strādā pilsētās, bet dzīvo un audzina bērnus laukos. Vairāk kā pusei valsts iedzīvotāju ir pieeja „otrajām mājām” laukos. Būtiska nozīme šīm tendencēm Skandināvijas valstīs ir gan lauku dzīvesveida kultūrai, gan informācijas un komunikāciju tehnoloģiju attīstībai, kas ļauj attīstīt uzņēmējdarbību attālināti. Būtisku lomu spēlējusi arī valstīs īstenotā reģionālā politika, ar stimulu palīdzību sekmējot lauku reģionu attīstību.

Taču arī šajās valstīs, apzinoties, ka nebūs iespējams uzturēt līdzvērtīgu pakalpojumu pieejamību visās lauku teritorijās, tiek diskutēts par atbalsta piešķiršanu perspektīvajām lauku teritorijām uz mazāk perspektīvo teritoriju rēķina, tai skaitā atbalstot iedzīvotāju pārcelšanos un būvju nojaukšanu. Tāpat tiek spriests par lauku teritoriju specializācijas iespējām, piemēram, brīvdienu un atpūtas teritorijas ar „otrajām mājām”; uzņēmēju ciemati, kur „viss ir iespējams” un kultūras mantojuma ciemati ar tradicionālo arhitektūru.

No Skandināvijas valstu pieredzes varam secināt, ka nav paredzama pilnīga lauku teritoriju iztukšošanās. Daļā teritoriju, jo sevišķi tuvu lielpilsētām, ar bagātu dabas un kultūras mantojumu, kā arī aktīvu vietējo dzīvi, iespējams saglabāt apdzīvotību, taču visticamāk mainīsies laukos dzīvojošās iedzīvotāju grupas. Nākotnes laucinieki būs veiksmīgi lauksaimnieki un to darbinieki, svārstmigranti, sevišķi ģimenes ar bērniem, profesionāļi, kas darbu veic attālināti, pensionāri, kā arī turīgi cilvēki, t.i. cilvēki ar vidējiem vai augstiem ienākumiem, kas novērtē lauku dzīves priekšrocības.

Piedaloties Durbes novada – nelielas lauku pašvaldības ar bagātu dabas un kultūras mantojumu, kas atrodas 20 km no Liepājas – attīstības stratēģijas un programmas izstrādē, darba autorei bija iespēja uzzināt novada iedzīvotāju

pārdomas un priekšlikumos novada attīstībai. Arī šajā novadā ir aktuālas arī citām lauku teritorijām raksturīgās iezīmes – iedzīvotāju skaita samazināšanās un „smadzeņu aizplūšana” (jaunieši pamet novadu); darba tirgus problēmas (neatbilstība starp pieprasījumu un piedāvājumu); nepilnvērtīgi izmantots vietas potenciāls (tuvu lielpilsētai, miers, dabas tuvums); bagāts dabas un kultūras mantojums, kas gan netiek pilnvērtīgi izmantots kā komerciāls resurss; iedzīvotāju mobilitātes problēmas. Iedzīvotāji apzinās novada dabiskās priekšrocības un tiem atbilstošos tradicionālos attīstības virzienus (agrobizness, tūrisms, atpūta). Tai pašā laikā tiek uzskatīts, ka lauku novados nav lielu iespēju attīstīt pakalpojumu nozari, lai gan mūsdienu tehnoloģijas to ļauj darīt attālināti.

Veiktā analīze liecina, ka risinājumi lauku attīstības problēmām jāmeklē ciešā sadarbībā ar pilsētām, pilsētu darbavietas un pakalpojumus padarot sasniedzamus lauku iedzīvotājiem. Īpaša uzmanība jāpievērš nelauksaimnieciskās uzņēmējdarbības veicināšanai lauku teritorijās, darba iespēju sasniedzamībai vai nu fiziski (ar transportu) vai virtuāli (ar informācijas un komunikāciju tehnoloģiju palīdzību), kā arī ar atbalstu un dalību pieredzē jāmotivē lauku iedzīvotāji uzsākt savu uzņēmējdarbību. Kā perspektīvs virziens minams attālinātais darbs, (teledarbs, e-darbs) – darba vai līguma attiecības, kurās darbinieks veic savus pienākumus ārpus darba devēja telpām. Laukos jāveido lauku kā ekskluzīvas dzīvesvides tēls pilsētnieku „pārvilināšanai” uz laukiem, vismaz sezonāli. Šeit nozīme ir ne vien infrastruktūras kvalitātei, bet arī kvalitatīvam kultūras, sporta un brīvā laika pavadīšanas pasākumu piedāvājumam dažādām vecuma grupām. Ņemot vērā pašvaldību ierobežotās iespējas, jāatbalsta iedzīvotāju pašiniciatīva brīvā laika aktivitāšu organizēšanā, kā arī jārosina veiksmīgos uzņēmēji iesaistītie vietējā dzīvē gan kā mentoriem, gan mecenātiem. Kā perspektīvs virziens jāmin arī ekociemati, kas piedāvā kvalitatīvu dzīves vidi turīgiem pilsētniekiem, kas gatavi pārcelties uz laukiem. Sevišķa uzmanība jāvelta lauku jauniešiem – potenciālajam darbaspēkam un uzņēmējiem. Būtiski veicināt jauniešu piederības sajūtu savam novadam – piedāvāt to interesēm atbilstošas, lietderīgas brīvā laika pavadīšanas iespējas. Jauniešu uzdrīkstēšanos un pašapziņu iespējams celt, ļaujot pašiem piedalīties sava brīvā laika organizēšanā un iesaistot novada attīstības procesos, tādējādi parādot, ka arī laukos jauniešiem ir iespējas īstenot savas idejas un vienlaikus būt noderīgiem savai kopienai.

Pētījums daļēji finansēts Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzfinansētā INTERREG IVC programmas projekta „Micropol - attālinātā darba centri ārpus metropoļu reģioniem” (Nr. 1097R4) ietvaros.